

SámiSoster ry
Inari

LAUSUNTO

16.4.2026

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntönnö: VN/33579/2025

Lausunto luonnoksesta oikeusministeriön asetukseksi saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä annetun oikeusministeriön asetuksen muuttamisesta

Saamelaisten valtakunnallinen sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan järjestö SámiSoster ry lausuu otsikossa mainitusta asetusluonnoksesta seuraavaa:

Oikeusministeriö ehdottaa puheena olevan asetuksen (965/2006) 2 §:n säännösten tarkistamista vastaamaan muutetun saamelaiskäräjälain (414/2025) 3 §:n säännöksiä. Asetuksen 2 §:ssä säädetään siitä, mitä liitteitä saamelaiskäräjien vaalien vaaliluetteloon hakeutuvan henkilön on liitettävä hakemukseensa. Kysymys on sellaisista tiedoista ja selvityksistä, joiden nojalla vaalilautakunta voi luotettavasti todeta, onko henkilöllä saamelaiskäräjälain 3 §:n nojalla oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon.

Muutetun saamelaiskäräjälain 3 §:n perustelujen (HE 100/2023 vp, s. 78) mukaan ensisijaisena näyttönä hakijan tai tämän vanhemman, isovanhemman tai isoisovanhemman kielitaidosta olisi vastaisuudessakin Pohjoismaiden saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittama väestölaskenta, jonka mukaiset henkilöt ovat pohjoissaamen-, inarinsaamen- tai koltansaamenkielisiä. Tämä luettelo ei ole perustelujen mukaan kuitenkaan täydellinen, joten hakijan tai henkilön, jonka ensimmäiseen kieleen hakemus perustuu, voitaisiin myös muun luotettavan selvityksen perusteella todeta oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Koska selvitykseltä edellyttäisiin luotettavuutta, esimerkiksi yksityiset, kyseistä äänioikeushakemusta varten laaditut selvitykset tai todistukset henkilön tai tämän vanhemman, isovanhemman tai isoisovanhemman saamen kielen taidosta eivät olisi itsessään riittävä selvitys.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta otti saamelaiskäräjälain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (PeVM 4/2025 vp, s. 6) kantaa muun ohella tähän lainkohtaan. Perustuslakivaliokunta korosti ensinnäkin perus- ja ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa vaaliluetteloon merkitsemistä ratkaistaessa. Valiokunta katsoi edelleen, että saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan edellytyksen täyttymistä tulisi arvioida kokonaisuutena ensimmäisestä kielestä olemassa olevan näytön perusteella. Valiokunta totesi vuoden 1962 väestölaskennan epätäydellisyyteen vedoten, ettei sen pitäisi olla ainoa mahdollinen tai välttämättä edes ensisijainen näyttö, vaan esimerkiksi kirkonkirjoihin ja muihin asiakirjoihin tehdyillä merkinnöillä tulisi olla merkitystä. Valiokunta piti selvänä, ettei

hakijalta voida edellyttää aukotonta näyttöä. Perustuslakivaliokunnan mielestä edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän kohtuudella arvioituna riittävällä selvityksellä, ja näytön harkinnassa tulisi alkuperäiskansan oikeuksien lisäksi antaa merkitystä myös yksilön oikeuksien toteutumiselle.

SámiSoster ry:n toteaa edellä selostetun perusteella tiivistetysti, että saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan edellytyksen täyttymistä koskevan näytön tulee olla lainvalmisteluasiakirjojen mukaan 1) luotettava ja riittävä, 2) se voi koostua useista eri tietolähteistä ja että 3) kysymys on niihin perustuvasta näytön kokonaisarviointista. Nyt lausunnolla olevassa asetusmuutoksessa ei ehdoteta muutosta voimassa olevan asetuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohtaan. Näin siitä huolimatta, että muutettu laki saamelaiskäräjistä painottaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta aiempaa lakia huomattavasti voimakkaammin. Toisaalta oikeusvarmuuden ja siihen liittyvän yksilön oikeusturvan kannalta olisi perusteltua määritellä riittävän selvästi ja yksitulkintaisesti se, millainen näyttö katsotaan luotettavaksi äänioikeuden toteamiseksi.

SámiSoster ry pitää ilmeisenä, että saamelaiskäräjälain 3 §:n muuttamisesta ja vaalijärjestelmän säännösten kehittämisestä huolimatta tulevien saamelaiskäräjävaalien yhteydessä tullaan käymään kiistaa siitä, kuka vaaliluetteloon hakevista henkilöistä täyttää lain 3 §:ssä säädetyt edellytykset ja millainen näyttö on luotettava ja riittävä tämän toteamiseksi. Yhdistys arvioi, että tämä tulee konkretisoitumaan valituksilla vaalilautakunnan ratkaisuihin muutoksenhakulautakunnalle ja edelleen jatkovalituksena korkeimmalle hallinto-oikeudelle, jos se myöntää valitusluvan.

Kun lainvalmisteluasiakirjoissa ei ole yksiselitteisesti määritelty sitä, mitä luotettavalta ja riittävältä selvitykseltä tulee tässä tapauksessa edellyttää, olisi yhdistyksen mielestä pääpaino näytön kokonaisarviointissa annettava vuoden 1962 luettelon tiedoille ja niiden ohella muille virallisuonteisille asiakirjoille. Yhdistys katsoo, että yksityisten henkilöiden laatimia selvityksiä tai todistuksia saamelaiskäräjälain 3 §:n tarkoittaman henkilön saamen kielen taidosta ei sitä vastoin tulisi lähtökohtaisesti hyväksyä lainkaan näyttönä muutoin kuin silloin, kun ne tukevat virallisuonteisten asiakirjojen tietoja. Tämä siksi, että mainittujen todistusten luotettavuus saattaa olla kyseenalaista esimerkiksi tarkoitushakuisuuden vuoksi. Joka tapauksessa näytön tulee olla sellainen, ettei vaalilautakunnalle jää epäilystä siitä, täyttääkö hakija saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen edellytyksen. Sama koskee asetuksen 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua yksilöityä tietoa saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamissa tapauksissa.

Edellä todetun pohjalta SámiSoster ry esittää, että vaaliluettelon saamelaisen yhteisön piirissä nauttiman legitimitetin vahvistamiseksi sekä toisaalta yksilön oikeusturvan ja laajemmin oikeusvarmuuden turvaamiseksi asetuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan alku muutetaan muotoon "*virallisuonteisiin asiakirjoihin perustuva luotettava selvitys...*" Niin ikään olisi tarpeen harkita myös saman pykälän ja momentin 2 kohdassa mainitun *yksilöidyn tiedon* täsmentämistä niin, ettei mikä tahansa yksilöity tieto täytä asetuskohdan vaatimusta.

Lopuksi SámiSoster ry korostaa saamelaiskäräjälain muutosta koskevan hallituksen esityksen perusteluja (HE 100/2023 vp, s. 78), joiden mukaan saamelaisille kuuluvaa itsemääräämisoikeutta vastaten saamelaiskäräjien toimielimenä oleva vaalilautakunta on parhaassa asemassa arvioimaan sille esitetyn mahdollisen muun luotettavan selvityksen perusteella henkilön ensiksi opitun kielen. Tämän rinnalla yksilön oikeuksien ja oikeusturvan toteutumisesta pitää huolta muutoksenhakulautakunta ja viime kädessä korkein hallinto-oikeus tapauksissa, joissa muutoksenhakulautakunnan päätöksestä esitetään perusteltu väite siitä, että päätös perustuu ilmeiseen lainvastaisuuteen tai syrjintään yhdenvertaisuutta loukaten.

Puheenjohtaja

Jouni Esa Nousuniemi

Toiminnanjohtaja

Ristenrauna Magga